

Іванюк Ірина,
старший науковий співробітник
Інститут цифровізації освіти НАПН України
кандидат педагогічних наук, старший дослідник
м. Київ

ВПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ПРОСВІТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У роботі досліджено стан готовності вчителів щодо впровадження громадянської парламентської просвіти в закладах загальної середньої освіти. З'ясовано основні мотивації вчителя, що сприятимуть впровадженню громадянської парламентської просвіти в освітній процес, виявлено основні підходи та пріоритети під час викладання, якими керуються вчителі на практиці, визначено основні виклики та перешкоди, з якими стикаються вчителі.

Ключові слова: *громадянська парламентська просвіта, громадянська освіта, вчителі, дослідження.*

Для впровадження демократії в Україні особлива роль належить освіті, що покликана навчити молоде покоління усвідомлювати власні права та обов'язки, розуміти діяльність демократичних державних інститутів і брати активну участь у громадянському та політичному житті країни. На жаль, в Україні рівень вмотивованості та спроможності молодих людей брати активну участь у процесі політико-владних відносин, впливати на перебіг соціально-політичних процесів і формування владних політичних структур залишається низьким. Недовіра до органів влади та народних депутатів ще більш загострилася в період війни. За даними дослідження Центру Разумкова, яке проводилось у лютому – березні 2023 р., більшість респондентів (64 %) не довіряють державному апарату (чиновникам) та політичним партіям (63 %). Верховній Раді України висловили недовіру 51 % опитаних [3]. Низький рівень обізнаності громадян з роботою Верховної

Ради України негативно впливає на формування громадської думки про парламент і його діяльність та перешкоджає ефективному державному управлінню, впровадженню законодавчих рішень, залученню громадян до участі в роботі парламенту шляхом подання електронних петицій, участі в громадському обговоренні тощо. Перед сучасною шкільною освітою постає складне завдання навчити молоде покоління громадян усвідомлювати власні права й обов'язки, розуміти ключові аспекти діяльності демократичних інститутів, зокрема парламенту, бути активними в громадсько-політичному житті й спроможним до ефективної політичної партисипації, тобто участі в процесі формування, перетворення та впровадження публічної політики [1, с.13].

На вирішення цих завдань спрямована громадянська парламентська просвіта, яка є складовою громадянської освіти, це система просвітницьких заходів формальної та неформальної громадянської освіти, що націлені на розвиток обізнаності громадян щодо устрою та функціонування парламентаризму в Україні, механізмів взаємодії та впливу громадян на діяльність парламенту та народних депутатів, посилення спроможності громадян до ефективної політичної участі у прийнятті рішень щодо вирішення суспільно-політичних питань, а також формування відповідального ставлення до своїх громадянських прав й обов'язків, пов'язаних з участю на державному та місцевому рівнях [1, с. 11 - 12].

Впровадження громадянської парламентської просвіти (ГПП) в освітній процес закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти лише набирає потужності завдяки діяльності Освітнього Центру Верховної Ради України у співпраці з громадською організацією «Агенція розвитку освітньої політики». Водночас набирає актуальності питання готовності педагогів до здійснення громадянської парламентської просвіти, враховуючи нагальні потреби та виклики, пов'язані з перевантаженістю шкільних навчальних програм, станом підготовки та обізнаності освітян з визначеної

тематики, використанням ними інтерактивних форм і методів навчання, наявності необхідного навчально-методичного забезпечення тощо.

Громадською організацією «Агенція розвитку освітньої політики» у січні 2021 р. було проведено дослідження «Громадянська парламентська просвіта в закладах освіти України» [2]. Інструменти дослідження включали в себе фокус-групи з педагогічними працівниками (28 респондентів), онлайн-опитування для учнів (2541 респондент), онлайн-опитування для педагогічних працівників (1304 респонденти). Одним із завдань дослідження було виявити рівень готовності вчителів до впровадження громадянської парламентської просвіти в закладах загальної середньої освіти та позашкільних закладах.

Отримані результати під час проведення фокус-груп із педагогічними працівниками дозволили визначити низку проблем, з якими стикаються або можуть зіткнутися педагогічні працівники під час викладання громадянської парламентської просвіти. Зокрема, це: недостатня обізнаність більшості педагогів щодо діяльності та функцій парламенту для того, щоб пояснити це учням; недостатній рівень у педагогів практичних навичок використання інтерактивних методів навчання у роботі з дітьми, щоб зацікавити їх даною темою; у деяких школах уроки з громадянської освіти замінюються уроками історії, бо з цього предмету буде складатись зовнішнє незалежне оцінювання; у деяких школах у старших класах не гуманітарного профілю курс громадянської освіти в 10-му класі взагалі не викладається, бо вважається не важливим. Два останні факти свідчать про порушення в реалізації громадянської освіти як шкільного предмета. У зв'язку з наведеними проблемами, знання про діяльність парламенту діти отримують здебільшого у колі родини та під впливом засобів масової інформації, що містить не завжди об'єктивну інформацію щодо діяльності депутатів і політичних партій, часто носить емоційно негативне забарвлення.

З'ясовано, що педагоги вважають за потрібне посилити впровадження громадянської парламентської просвіти в освітній процес

школи/позашкільного закладу, звертаючи увагу на такі важливі моменти: на існуючий запит українського суспільства, про що свідчить низька явка молоді на вибори, не розуміння ними суті та важливості виборчого процесу; формування соціально-громадянських компетентностей, які мають бути результатом Нової української школи; потреба у формуванні політичної культури громадян; інтерес дітей до діяльності парламенту; існуючі стереотипи щодо розуміння обов'язків і повноважень народних депутатів, що потребують спростування.

Виявлено, що педагоги мають намір і готовність впроваджувати ГПП у своїй професійній діяльності. Враховуючи перевантаженість навчальних програм з предметів, переважна більшість планує це робити під час позакласних заходів. Педагогічні працівники закладів позашкільної освіти вважають, що даний напрям може бути одним з основних напрямів їх роботи, бо вони мають більше можливостей для проведення позашкільних заходів і працюють з групами учнівських лідерів, що може сприяти вихованню майбутніх політиків. Важливо, що більша частина педагогів визнає існування браку знань щодо ГПП і використання інтерактивних методів навчання.

З'ясовано основні мотивації вчителя, що сприятимуть впровадженню ГПП в освітній процес є такі: саморозвиток вчителя, можливість опанувати нові форми інтерактивної педагогічної взаємодії; бажання дітей отримати нові знання, які знадобляться їм у житті; прагнення виховати свідомого громадянина, розглядаючи це як «інвестицію у майбутнє»; власний інтерес і зацікавленість вчителя; заохоченість вчителя, підтримка з боку адміністрації та колег; підготовленість й обізнаність педагога з теми; наявність відповідних навчально-методичних матеріалів; можливість побачити та продемонструвати успішні практики; готовність народних депутатів до зустрічей з учнями.

Визначено, що педагоги розглядають 5 основних підходів щодо впровадження ГПП: *позашкільна діяльність* (проекти, онлайн-курси, настільні ігри, заходи Освітнього Центру Верховної Ради України, виїзні

навчальні школи, екскурсії, діяльність гуртків, студій, зустрічей з депутатами тощо); *використання інтерактивних методів роботи під час освітнього процесу* (ігри, квести, пазли, вікторини тощо); *виховні години, ранкові зустрічі, години спілкування* (використання залежить від підтримки адміністрації); *під час уроків історії, правознавства, громадянської освіти; окремих курсів з розробленою навчальною програмою курсу ГПП*. Зазначимо, що основний акцент робиться вчителями на позаурочній та позашкільній діяльності, враховуючи перевантаженість учнів предметним навчанням.

Виявлено, що основними пріоритетами при здійсненні ГПП педагоги вважають: формування критичного мислення; участь учнів у суспільному та політичному житті країни; знання про роль і функції Верховної Ради України; знання про парламентаризм; розуміння вибору, відповідальності за прийняті рішення; знання щодо інструментів впливу громадськості на владу; співпраця з народними депутатами та органами місцевого самоврядування. Педагоги звернули увагу, що пріоритетом має бути заохочення дітей до участі через обговорення цікавих для них тем, що зміст ГПП має відповідати віковим категоріям учнів і викладатись через інтерактивні методи.

З'ясовано, що педагоги потребують додаткового навчання й підвищення професійної майстерності, щоб впроваджувати ГПП. Це обумовлено тим, що мало обізнані щодо цієї тематики, якщо вони не є вчителями правознавства, історії чи громадянської освіти. Для такого навчання може бути розроблено окремий спеціальний курс для вчителів (онлайн чи офлайн), що міститиме теорію парламентаризму (змістовну складову) та практику педагогічної взаємодії (навчання вчителів використовувати інтерактивні методи). По закінченні курсу вчителі мають отримати сертифікати підвищення кваліфікації.

Визначено основні перешкоди, з якими стикаються або можуть зіткнутися педагоги під час впровадження ГПП: відсутність підтримки з боку адміністрації та колег; перевантаженість предметними знаннями в рамках існуючої освітньої програми; відсутність вільного часу на додаткові заходи у

вчителів та учнів; недостатня обізнаність вчителів з темою ГПП і відсутність відповідного навчально-методичного забезпечення; незацікавленість і пасивність дітей до теми ГПП; власна політична упередженість вчителів, стереотипи щодо діяльності депутатів і Верховної Ради України.

З'ясовано, що найбільш цікавими для учнів в умовах дистанційного та змішаного навчання будуть такі інтерактивні форми і методи викладання ГПП: квести; навчально-дослідницькі проєкти; віртуальні та реальні екскурсії до Верховної Ради України; перегляд та обговорення відео щодо діяльності ВРУ; онлайн-уроки парламентаризму за участю депутатів; онлайн-дебати; онлайн-ігри; створення відеороликів самими дітьми; створення коміксів; використання Kahoot, дошки пазлів, інтелект карток; проведення брейн-рингів між школами; онлайн-конкурси та вікторини.

Таким чином, результати дослідження засвідчили високий рівень особистісної готовності респондентів, що включає наявність мотивації та інтересу до діяльності, що треба виконати, відповідальність, мобілізацію зусиль, волі і прагнення досягти успішного результату. Вчителі вважають впровадження громадянської парламентської просвіти актуальним і необхідним з огляду на завдання Нової української школи щодо формування соціальних і громадянських компетентностей в учнів, на необхідність подолання існуючих стереотипів у розумінні діяльності Верховної Ради України, обов'язків і повноважень народних депутатів та незацікавленості політичним життям, що спричиняє низьку явку молоді на вибори та участь у виборчому процесі. Однак, операційно-технічна готовність вчителів впроваджувати громадянську парламентську просвіту, що включає в себе загальні та спеціальні знання, навички та вміння, використання засобів педагогічного впливу та інструментів організації навчання, виявилася на низькому рівні. Опитані педагогічні працівники визнають власну недостатню обізнаність щодо сфер діяльності та функцій парламенту для того, щоб викладати це учням, та відсутність досвіду використання інтерактивних

методів навчання в сфері парламентаризму, щоб зацікавити учнівство даною тематикою.

Таким чином, перспективами подальших розвідок вбачаємо розроблення комплекту навчальних програм і методичних рекомендацій для курсу за вибором з основ представницької демократії та парламентаризму в Україні для всіх ланок шкільної освіти, а також позашкільної освіти гуманітарного напрямку.

Література:

1. Гриньова М., Іванюк І., Паращенко Л., Юрчишин Л. Мій Парламент: розумію і впливаю: методичний посібник з громадянської парламентської просвіти для роботи з дітьми та молоддю / за заг.ред. Л. Паращенко. Київ: Майстер книг. 2020. 96 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720884>
2. Гриньова М., Іванюк І., Паращенко Л. Громадянська парламентська просвіта в закладах освіти України. Аналітичний звіт за результатами соціологічного опитування освітян та учнів / за заг.ред. Л. Паращенко. Київ: Майстер книг. 2021. 108 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726479/>
3. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-liutyi-berezen-2023r>